

Citation style

Rajlová, Lucie: Rezension über: Jana Kasíková, Ať mohou přijeti. Organizace poválečné repatriace a návratů 1942–1947, Praha: Academia, 2018, in: Český časopis historický, 2021, 3, S. 693-695, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/77a76cc34fa7443d8c37f34fa847bfcf>

český
časopis
historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Benešův text odpovídá své době a účelu vzniku, ale představuje zajímavé podněty, které se ne vždy podařilo realizovat. Především v návrhu strategického spojení s Itálií, které mohlo být realizováno v poválečné době, nešlo jen o politické, ale zvláště společné hospodářské a obchodní zájmy. Beneš navrhoval také zapojení jižních Slovanů, toto spojení by pak mělo zabránit případnému obnovení rakousko-německého pronikání na Jadran. Benešův předpoklad se žel naplnil po vytvoření osy Řím – Berlín, kdy došlo ke společné agresi proti Jugoslávii. Beneš se v roce 1935 po abdikaci T. G. Masaryka stal československým prezidentem, v roce 1938 v souvislosti s Mnichovskou dohodou byl opět svědkem „německé rozpínavosti“, která zasáhla nejen Československo, ale i další státy. Převzetí moci v Československu komunistickou stranou v únoru 1948 ukončilo krátké období obnovené křehké demokracie v Československu.

V ediční poznámce je mimo jiné připomenuto, že když Beneš píše o Čecho-Slovácích, často míní jen Čechy. Je patrné, že Beneš více argumentoval situací v českých zemích. I když navrhované ekonomické spojení se nepodařilo plně zrealizovat, jeho obava z možné německé agrese se ukázala jako oprávněná.

Jitka Jonová

Jana KASÍKOVÁ

Ať mohou přijít. Organizace poválečné repatriace a návratů 1942–1947

(= Edice 1938–1953, sv. 11)

Praha, Academia 2018, 293 s., ISBN 978-80-200-2818-1.

Druhá světová válka je i s odstupem více jak sedmi desetiletí od jejího konce nepřeborným, také čtenářsky vděčným zdrojem stovek až tisíců historických studií i historicko-populárních prací. Přesto ale stále objevujeme tzv. bílá místa, přesněji témata, kterým by ze strany např. české a slovenské historiografie náleželo více soustředěné pozornosti, případně i vysvětlení jejich kontextu na pozadí evropských dějin.

Téma poválečných repatriací a návratů je jedním z těch, jejichž potenciál pro výzkumné bádání prozatím není vyčerpán. Přitom by jeho základní obrysová znalost měla patřit k výbavě historiků, věnujících se moderním dějinám, a to nejen v českém, ale i v evropském prostředí. Nejedná se jistě o téma, které by v české historiografii bylo upozaděno, či se na něj zapomnělo. Existuje již několik kvalitních prací, které se repatriacím věnují v souvislosti s druhou světovou i první válkou. Z českého prostředí z posledních let jmenujme například Friedlovu knihu o roli Československa v polských poválečných migracích,¹ resp. Vaculíkovu práci o reemigraci a repatriaci Čechů a Slováků po první světové válce.²

K těmto textům se zařadila i publikace Jany Kasíkové o poválečné repatriaci a návratech do roku 1947. Autorka se tématu poválečných repatriací věnovala již ve svých kvalifikačních pracích, aktuální kniha jí v roce 2019 přinesla Cenu Miroslava Ivanova.

1 Jiří FRIEDL, *Domů, a za svobodou. Role Československa v migracích obyvatel Polska v letech 1945–1948*, Praha 2020.

2 Jaroslav VACULÍK, *Reemigrace a repatriace Čechů a Slováků po první světové válce*, Brno 2014.

Jádro knihy o rozsahu zhruba tří stovek stran předchází úvodní představení tématu, text je pak strukturován do pěti hlavních kapitol s velkým počtem podkapitol kratších rozsahů. Na konci díla nalezneme shrnutí a seznam příloh (seznam zkratk, zdrojů a literatury, vyobrazení a jmenný rejstřík). Již v úvodu autorka přiznává, že téma je velmi obsáhlé a připomíná, že dosud zůstávalo spíše stranou zájmu veřejnosti i větší části historické obce. Věnovat se problematice „osob přemístěných v důsledku válečných událostí“ (*Displaced Persons*) rozhodně není snadným úkolem – vyžaduje to komplexní historiografickou připravenost a pečlivou znalost pramenů, zdrojů, literatury. Autorka ale výborně zvládá práci s archivními prameny, jejich interpretaci i zahrnutí do historického kontextu. Zpracované materiály pocházejí z českých i zahraničních archivů. Jednalo se o výzkum časově náročný, vyžadující vysokou míru pečlivosti. Kasíková výzkum zvládla úspěšně. Lze také zmínit obrazovou výbavu, respektive autorčin výběr dobových fotografií, tabulek, archivních dokumentů, listin atd., které prokládají její text. Jedná se o sto deset obrazových příloh, které jsou do textu zasazeny citlivě a promyšleně.

V části „Repatrianti a repatriace po válce“ (kap. 2) definuje autorka základní skupiny repatriantů: nuceně nasazení, vězni z koncentračních a vyhlazovacích táborů, váleční zajatci, děti, cizinci atd. Není vynechána ani otázka tzv. samorepatriací, reemigrací či tzv. nezdařených repatriací. Ty všechny jsou alespoň stručně zmíněny, i když přesahem svého tematického zakotvení by si tato problematika zasloužila vlastní výzkum.

Vysvětlení pojmu *Displaced Persons* najde čtenář ve třetí kapitole, nazvané „Před koncem války: mezinárodní přípravy a plány organizování repatriace“. Zde je obsírně zmapován proces příprav a plánů repatriace – ty byly vytvořeny na základě mezinárodní spolupráce. Autorka zde vhodným způsobem nastiňuje mezinárodní kontext událostí a následnou spolupráci při řešení jednotlivých bodů, se kterými bylo nutné se vypořádat. Zmiňuje například organizační systém transportů, otázku lékařské péče, zásobování atd. Z této části vyniká do popředí působení Československa, zejména československé exilové vlády v Londýně, a mezinárodních organizací, které se na repatriaci podílely: United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA), Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (SHAEF).

Nejširší, informačně nejprůnosnější a nejpropracovanější je kapitola „Československé státní orgány a zajištění repatriace“, která tvoří zhruba třetinu publikace. Kasíková se zde věnuje repatriantům v okamžicích konce války, kdy jim také byla ze strany státních československých orgánů věnována nejvyšší péče a zájem. Mezi podtématy jsou zahrnuty i praktické záležitosti – např. zdravotní péče, sociální zabezpečení, problematika oblečení a osobních věcí, pátrací služba atd. Starost o repatrianty přesahovala do mnoha oblastí, v nichž byla nutná koordinace a kontinuální řešení aktuálních otázek. Kasíková dokázala složité a rozvětvené téma přehledně uchopit a zpracovat. I zde plní svoji významnou roli obrazový materiál, který čtenáři může poskytnout skutečně živý a věrohodný obraz konce války, těžkostí a utrpení, kterým tehdy procházely desítky tisíc jedinců. Snad jediná drobná připomínka: pasáž věnovaná repatričním akcím na Slovensku³ by si zasloužila více prostoru.

3 J. KASÍKOVÁ, *At mohou přijeti*, s. 141.

V páté kapitole „Cizinci a repatriace v Československu“ autorka neopomíná reflektovat skutečnost, že se tu nacházely tisíce příslušníků cizích národností, kterým bylo také nutno pomoci a zabezpečit jejich návrat do domovské vlasti. V této stručnější kapitole je ukázáno, kolik práce a snahy na diplomatické úrovni bylo potřebné k uzavření smluv, vyjednávání podmínek a vyřešení organizačních záležitostí potřebných k běžnému životu cizinců. Kasíková si dala práci i se sepsáním jednotlivých velvyslanectví a jejich přístupu k repatriaci obyvatel jejich národností (Bulharsko, Španělsko, SSSR aj.). Autorka poté zvolila jednu ze zemí, Francii, na níž ilustrovala, jak konkrétně probíhala vzájemná spolupráce s Československem. Na základě českých i francouzských archivních pramenů seznámila čtenáře s československou misí ve Francii a francouzskou misí v Praze.

V poslední kapitole „Československá veřejnost a repatriace“ se Kasíková věnuje otázce domácího obyvatelstva a jejího vztahu k repatriacím. Přehledně a přínosně je zde zpracována mediální reflexe daného tématu – napříč veřejným tiskem, vlastním tiskem repatriantů, exilovým tiskem, rozhlasem atd. Vždy se jedná o základní seznámení s tématem, ale je důležité, že nebylo opomenuto a vynecháno. Velmi přínosné je pak představení činnosti dobročinných organizací, náboženských organizací, zájmových skupin a dalších humanitárních organizací.

Ještě poznámku ke struktuře publikace a jejímu členění do množství – mnohdy i jen jednostránkových – podkapitol. Snad bylo možné témata více propojit, nefragmentovat text do tolika částí. Takové nadměrné členění je nejvíce znatelné u čtvrté kapitoly „Československé státní orgány a zajištění repatriace“, která má šest podkapitol a ty jsou zpravidla členěné do dalších čtyř až osmi částí. Každé z témat by zároveň vydalo na samotnou studii či publikaci. Chápu ovšem autorský záměr, u něhož je znatelná snaha nevynechat žádné z podstatných témat a seznámit čtenáře s problematikou komplexně a „plošně“, byť možná na úkor hloubky a rozsahu.

Při odkazování na archivní prameny postrádám bližší citace např. na strany, při práci s dobovým tiskem bych uvítala hlubší mediální reflexi tématu. Autorka také přiznala, že do textu nezařadila poznatky pamětníků ani již vydané bibliografie, a to z důvodu velmi malého výzkumného vzorku. Vzhledem k rozsahu a struktuře textu lze toto rozhodnutí chápat. Přesto vyprávění pamětníků do jisté míry postrádáme. Uvidíme, zda oblast orální historie v tomto směru předvede v budoucnu výsledky své činnosti.

Autorka si jako cíl knihy vytyčila sledování společensko-historického kontextu organizování repatriace na území Československa. Tento cíl byl jednoznačně splněn. Osobně doufám, že se Kasíková k tématu poválečných repatriací bude vracet i v následujících letech. Potenciál pro podrobnější zpracování jednotlivých segmentů dané problematiky zůstává stále k dispozici a otevřený.

Lucie Felcan Rajlová